

METODA CZYTANIA OLPI- materiały informacyjne

Czytanie jest jedną z najważniejszych czynności w procesie uczenia się. W tworzeniu prezentowanej Metody Czytania OLPI najistotniejsze znaczenie miały następujące czynniki:

- zaangażowanie jak największej liczby bodźców, które odbierane są przez analizatory: wzrokowy, kinestetyczny, dotykowy (o ile to możliwe w starszej grupie wiekowej), słuchowy podczas pracy w klasie;
- zaplanowanie takich działań z tekstem, aby uczeń używał możliwie największej liczby analizatorów, a przynajmniej dwóch;
- zaplanowanie takich działań, żeby skutkowało uczeniem się w obszarze leksyki, składni, stylistyki;
- zaplanowanie takich działań, żeby angażowały możliwości intelektualne ucznia, ale również je rozwijały;
- zaplanowanie takich działań, żeby zwiększały rozumienie treści prezentowanych przez tekst oraz utrwalaly metodologię pracy z tekstem (najczęściej w jego strukturze, ale i na poziomie problemowym).

Metoda Czytania OLPI polega na pracy ucznia w obrębie różnorodnych tekstów, zarówno w klasie, jak i podczas samodzielnej pracy w domu. Jej istota polega na przesunięciu ciężaru aktywności ucznia ze słuchania i biernego uczestnictwa w lekcji na aktywną pracę z tekstem, którą uczniowie mogą wykonywać pod okiem nauczyciela-moderatora działań. Zaletą metody jest jej plastyczność i funkcjonalność.

W centrum zainteresowania metody jest specjalnie dobrany tekst (literacki, publicystyczny, popularnonaukowy, naukowy czy „tekst kultury”, więc dzieło literatury czy sztuk plastycznych). Kryteriami doboru tekstu jest jego atrakcyjność i aktualność rozmaicie rozumiana. Atrakcyjność – treść ciekawa i poruszająca dla młodego czytelnika, gimnazjalisty, licealisty. Aktualność – zawartość zgodna z zaleceniami podstawy programowej, współczesnymi problemami nauki, kultury, socjologii. Wszystkie proponowane w metodzie teksty zostały zweryfikowane przez uczniów w próbach lekcyjnych.

Trzy poziomy analizy tekstu:

A) ZADANIA POZIOMU STRUKTURY I DANYCH GRAFICZNYCH/ JĘZYKOWYCH

Po pierwsze zależało nam na tym, aby uczeń biegle poruszał się w obrębie tekstu w poszukiwaniu różnorodnych informacji. Trzeba było powodować, żeby uczeń czytał już uwrażliwiony na pewne dane w tekście, żeby czytał z większą

koncentracją i wracał wzrokiem do pewnych fragmentów wielokrotnie. Musiał w związku z tym wykonać pewne działania w obszarze samego tekstu, dokonać pewnych wzrokowych i kinestetycznych czynności, a także operacji identyfikacji pewnych danych szczegółowych. Zależało nam, żeby zaangażować analizator wzrokowy oraz kinestetyczny (w niewielkim stopniu dotykowy).

Najlepszym krokiem w takich sytuacjach jest szukanie najróżniejszych „danych” w tekście, a poprzez ich zaznaczanie, zakreślanie, podkreślanie z zastosowaniem koloru – zapamiętywanie. Mogą to być najróżniejsze „dane” z zakresu języka, np. części mowy, kompozycji, znaczeń, pojęć. Takie zadania wymagają dekodowania tekstu na podstawowym poziomie, orientują uwagę ucznia na określonych cechach tekstu (np. leksyce) i skłaniają do przetworzenia go na układ graficzny. Tekst zakreślony kolorowymi pętlami wygląda już inaczej, zostawia w pamięci określony ślad wzrokowy.

Zastosowano tu najprostsze polecenia:

- podkreśl wszystkie nazwiska w tekście,
- zaznacz kolorowym mazakiem pojęcia związane z...,
- zaznacz informacje kolorem czerwonym, a opinie zielonym,
- podziel tekst na części zgodnie z zawartością treściową,
- podziel tekst na akapity,
- otocz kolorowym mazakiem pojęcia, a ołówkiem sformułowania żartobliwe.

W zasadzie to rodzaj ćwiczeń grafomotorycznych, które pozwalają zapoznać się z tekstem, odczytać jego zewnętrzną formę, zdjąć „pierwsze opakowanie”. Oczywiście podczas tworzenia takich zadań do konkretnych tekstów zależało nam na skupieniu uwagi ucznia na wyrazach kluczowych dla treści, na wyrazach rzadziej spotykanych lub spotykanych przez ucznia po raz pierwszy. Nigdy nie kierowano się w doborze tekstu do zadań operacyjnych tym, że nie zawierał on trudnych dla ucznia słów. Wręcz przeciwnie, chodziło o to, żeby uczeń bogacił swój słownik, widząc nowe wyrazy w kontekstach. Takie poszerzanie słownika jest skuteczniejsze niż dyktowanie nowych wyrazów do zeszytu wraz z ich definicjami. Wyrazy podyktowane są martwe, a nowe wyrazy w tekście staną się żywymi.

Chodzi o to, żeby uczeń wykonał jak najwięcej operacji wzrokowo-ruchowych na tekście i jednocześnie przeczytał go kilkakrotnie. Takie czytanie tekstu, ze zwróceniem uwagi na jakiś szczegół, jest o wiele efektywniejsze niż czytanie w ogóle.

B) ZADANIA W OBRĘBIE ZNACZEŃ DOSŁOWNYCH I ICH „SENSÓW”

Drugi typ zadań polegał na tym, żeby uczeń, odkrywając znaczenia czy treści, potrafił je segregować, hierarchizować według kategorii nadrzędnych, a zatem operować informacją, a także tworzyć kategorie nadrzędne. Rozumienie tekstu

w tym obszarze miało miejsce, jeśli uczeń w sposób udany świadomie przetwarzał dane, wyciągał wnioski, także nie wprost, a poprzez inne działania, na przykład poprzez przekształcanie informacji na inną formę zapisu niż sam tekst (rysunek, tabela, wykres itd.).

W zadaniach tej kategorii zastosowano na przykład metryczki tekstu (tabele tekstu), które skłaniały ucznia do celowego wyszukiwania danych, wiązania ich w kategorie, nazywania ich, porządkowania według różnych kryteriów. Zadania tego typu poprawiają rozumienie pojęć, definiowanie ich i komponowanie w zbiory znaczeń szerszych. Stosujemy tu polecenia:

- uzupełnij metryczkę tekstu, mapę myślową,
- pogrupuj informacje według wzoru.

Mapy myślowe, wykresy, grafy z zastosowaniem umiejętności grafomotorycznych angażują znowu nie tylko analizator wzrokowy, ale również kinestetyczny, zwiększają zapamiętywanie pojęć, definiowanie pojęć i poprawiają biegłość w ich zastosowaniu. Hierarchizowanie i porządkowanie informacji na różne sposoby usprawniają ponadto grafomotorykę, postrzeganie wzrokowo-ruchowe, orientację w przestrzeni kartki.

C) ZADANIA POZIOMU IDEI, INTENCJI TEKSTU

Trzeci poziom rozumienia kształtuje się najlepiej w zadaniach twórczych, w których skłaniaamy ucznia do interpretowania, odczytywania intencji, widzenia sensów całościowo i tworzenia treści analogicznych, tworzenia treści w opozycji do tekstu czytanego lub treści inspirowanych tekstem.

Zadania twórcze pozwalają zaangażować czynnik emocjonalny, który ma ogromne znaczenie

w rozumieniu tekstu. Pobudzenie wyobraźni, zaangażowanie zdolności emocjonalnych ostatecznie dekoduje znaczenia i sensy tekstu, a ponadto wzmacnia aktywność i zdolności intelektualne ucznia.

Stosujemy tu polecenia:

- wyobraź sobie, że jesteś..., napisz płomienny tekst, w którym obalasz tezy postawione przez autora,
- jesteś naukowcem, przekonaj swoich kolegów, aby stanęli z tobą do walki na argumenty, napisz do nich e-mail z zaproszeniem na debatę.

Zaprezentowana na lekcji karta pracy Metody Czytania OLPI zawiera zadania operacyjne na wszystkich trzech, wyżej scharakteryzowanych poziomach czytania, zapoznawania się i przetwarzania tekstu.

Zadania operacyjne na poziomie I skłaniają ucznia do: szukania informacji, podkreślania, porządkowania treści pod różnymi względami, odkrywania struktury (kompozycji czy budowy).

Zadania operacyjne na poziomie II skłaniają ucznia do: odkrywania znaczeń i sensów, związków przyczynowo-skutkowych, definiowania w oparciu o

kontekst, treść, wyjaśnienia sformułowań, przetwarzania i przekształcania informacji na dane w tabelach, wykresach, mapach myślowych itp.

Zadania operacyjne na poziomie III skłaniają ucznia do: twórczości, kreatywności, wyzwalają myślenie holistyczne, krytycyzm, sprzyjają kształtowaniu opinii i postaw.

Oprócz tego kształtują takie umiejętności, jak: czytanie, komunikowanie się, wyszukiwanie, selekcjonowanie i analizowanie informacji, uczenie się, a w pewnym stopniu również myślenie naukowe i matematyczne.

Główne tezy dotyczące odbioru treści w procesie uczenia się, które uwzględniono w tworzeniu Metody Czytania OLPI:

- A.** Trwałość śladów pamięciowych wrażeń zmysłowych zależy od: czasu, częstotliwości, liczby i rodzaju bodźców, ale nie ma korelacji pomiędzy **trwałością** śladów pamięciowych wrażeń zmysłowych a inteligencją osobnika.
- B.** Lepsze rezultaty osiąga człowiek w rozpoznawaniu i odtwarzaniu treści przez analizator, za pomocą którego następowało zapamiętywanie. Jest większe prawdopodobieństwo, że uczeń będzie rozumiał, a potem posługiwał się w piśmie nowymi terminami, gdy je przeczyta samodzielnie i zapisze; mniejsze zaś, gdy tylko usłyszy od nauczyciela. Często dziwimy się, dlaczego uczniowie nie wypowiadają się tak jak my, nauczyciele, lub mają kłopoty w czytaniu słów, których sami używamy, mówiąc do nich na lekcji. Wyjaśnienie tkwi właśnie w tym zjawisku, które nazywa się efektem analizatorowym.
- C.** U młodszych dzieci na pierwszym miejscu stoją wrażenia kinestetyczne i dotykowe, na drugim wzrokowe, na dalszym słuchowe. Z wiekiem zmieniają się te proporcje na rzecz dominacji wrażeń wzrokowych.
- D.** Z wiekiem dzieci następuje wzrost silnych powiązań pomiędzy oboma analizatorami: kinestetyczno-dotykowym i wzrokowym.
- E.** Zapamiętywanie i rozpoznawanie dwuzmysłowe daje lepsze efekty niż zapamiętywanie i rozpoznawanie jednozmysłowe.
- F.** W zapamiętywaniu i rozpoznawaniu kształtów (liter, wyrazów, figur geometrycznych itp.) lepszy jest wzrok, mniej kinestezja, a jeszcze mniej werbalizacja.
- G.** W przypadku słów większe znaczenie ma wzbogacanie percepcji słuchowej elementami wzrokowymi niż percepcji wzrokowej elementami słuchowymi.

H. Szybkość uczenia się za pomocą kanału wzrokowego rośnie z wiekiem i jest lepsza od uczenia się na podstawie percepcji słuchowej. Liczba użytych kanałów ma wpływ na szybkość uczenia się. **Zaangażowanie dwóch kanałów równoległe poprawia znacznie szybkość uczenia się.**

I. W przypadku uczenia się melodii (także melodii słów, zdań, intonacji) najlepsze rezultaty osiąga się poprzez zaangażowanie trzech analizatorów: S, W, K (jednocześnie).

J. W uczeniu się podczas czytania głośnego ważna jest synchronizacja analizatorowa. Jeśli tempo czytania nauczyciela jest szybsze niż tempo czytania ucznia, to słowa nauczyciela słyszane przez ucznia będą dystraktorem! Wzrokowy odbiór treści będzie zakłócony przez dodatek dźwiękowy!

Lepiej więc, żeby uczeń czytał głośno samodzielnie, zgodnie z tempem ruchu wzroku po tekście.

L. Efektywność odbioru treści z całego tekstu przedstawia się następująco:

- przy udziale kanału wzrokowego – **najlepiej** (uczeń sam czyta),
- przy udziale kanału wzrokowo-słuchowego (uczeń śledzi tekst i słucha tekstu czytanego przez nauczyciela – zaistniał dystraktor!) – średnio,
- słuchowego – **najgorzej** (uczeń słucha tekstu czytanego).

Warto uwzględnić tę prawidłowość, gdy aranżujemy typowe sytuacje dydaktyczne w klasie. Lepiej, żeby uczniowie przeczytali jakiś tekst samodzielnie po cichu, niż śledzili tekst, który czytają po kolei inni uczniowie lub nauczyciel (w ostateczności musi być to czytanie w tempie zgodnym z czytaniem uczniów). To samo dotyczy czytania zadań i poleceń.

Ł. Jeśli chodzi o różnice w tempie prezentacji bodźców (szybciej i wolniej), to:

- przy wolniejszym tempie skuteczniejsza jest analiza wzrokowa,
- przy szybszym tempie skuteczniejsza jest analiza słuchowa.

M. Poznanie ma charakter obrazowo-słowny. Wspierające się elementy obrazowo-słowne przyczyniają się do lepszego przyswojenia materiału. Gdy nie ma zgodności w bodźcach obrazowo-słownych, nie uzupełniają się one wzajemnie, stanowią dla siebie konkurencję.

N. W uczeniu się odnotowano zwiększony poziom przyswajania, jeśli treść wzmocniona jest ilustracją (przedstawienia słowne oraz przedstawienia obrazowe), zwłaszcza jeśli treści nie odnoszą się do doświadczeń ucznia.

O. Na skuteczność uczenia się ma wpływ barwa ilustracji:
czerwono-żółto-pomarańczowa - najskuteczniejsze

fioletowo-niebiesko-zielona
czarno-biała
bez barwy- najmniej skuteczne

- P.** Na skuteczność uczenia się ma wpływ aktywność własna w zakresie ilustrowania treści słownych(kolorowanie, porządkowanie ilustracji kolorowych).
- Q.** W skutecznym wpływie ilustracji największą rolę odgrywają schematy związane ze strukturą treści oraz obrazy realistyczne. Obrazy muszą tworzyć plan tekstu z zachowaniem jego struktury.
- R.** Ilustrowanie treści nieważnych powoduje osłabienie zapamiętywania (rozprasza oraz odwraca uwagę). Jeśli chcemy, żeby uczniowie zapamiętali mniej istotną informację, musimy ją wesprzeć obrazem realistycznym.
- S.** Większa skuteczność instrukcji słownych rośnie wraz z wiekiem i ma przewagę nad pokazem w sytuacjach, gdy uczeń musi modyfikować działania powtarzane, a pokaz skuteczniejszy jest, gdy uczeń ma nauczyć się działania bez modyfikacji. Warto uwzględnić tę prawidłowość w różnych działaniach na języku polskim, a także w matematyce (odtworzenie algorytmu działań z ich modyfikacją) oraz podczas doświadczeń na przedmiotach przyrodniczych.
- T.** Stopień organizacji struktury materiału ma wpływ na zapamiętywanie. Organizacja bardziej skomplikowana (wiele kategorii i poziomów) przynosi mniejsze rezultaty niż prostsza (dwa poziomy lub dwie kategorie).

Opracowano na podstawie materiałów kursowych:

http://akademiaortograffiti.pl/Kursy/czytanie_rozumienie/Archiwum

Oprac. Bożena Brzęczek